

Towarzystwo Przyjaciół Dzieci ma już prawie 90 lat - początek jego działalności sięga roku 1919.

Towarzystwo Przyjaciół Dzieci (TPD) jest ogólnopolskim, pozarządowym stowarzyszeniem prowadzącym działalność pożytku publicznego na rzecz dzieci.

W ciągu dotychczasowej działalności ofiarnie i mądrze służyło dzieciom - przede wszystkim wymagającym ratunku i pomocy. Walczyło o dobro dzieci: powracających z zesłania i obozów koncentracyjnych, osieroconych i zagrożonych sieroctwem, żyjących w skrajnej nędzy i poniżeniu, głodnych, żebrzących, bezdomnych, nieślubnych, wykorzystywanych, zaniedbanych edukacyjnie i wychowawczo, maltretowanych fizycznie i psychicznie, sprawiających trudności wychowawcze, wykolejonych, zagrożonych uzależnieniami i uzależnionych (od alkoholu, narkotyków i nikotyny), o złym stanie zdrowia i niepełnosprawnych.

Towarzystwo pomagało rodzicom, władzom samorządowym i państwowym w wypełnianiu ich obowiązków wobec dzieci. Posiada w tej działalności liczący się dorobek.

Wypracowywany on był przez Robotnicze Towarzystwo Przyjaciół Dzieci (od 1919 r.), Chłopskie Towarzystwo Przyjaciół Dzieci (od 1949 r.) i po ich zjednoczeniu przez TPD (od 1949 r.). Towarzystwo stało się organizacją znana i cenioną w kraju a także zagranicą. Należy do stowarzyszeń o najdłuższym stażu w Polsce.

Towarzystwo było i jest orędownikiem wszechstronnego rozwoju dzieci, wychowania ich na ludzi wrażliwych na krzywdę i niesprawiedliwość społeczną, uspołecznionych, gospodarnych, pracowitych, tolerancyjnych, dobrze przygotowanych do życia w rodzinie i demokratycznym społeczeństwie.

Swoje dotychczasowe osiągnięcia Towarzystwo zawdzięcza przede wszystkim swym członkom, działaczom (w tym wysokiej klasy specjalistom), osobom bez reszty oddanym sprawom dzieci, których łączył, inspirował i mobilizował wspólny cel - dobro dzieci. Poza tym także temu, że to co robiło, odpowiadało zawsze najżywotniejszym potrzebom dzieci.

Towarzystwo na swój znaczący współdziałał w rozwoju rzecznictwa spraw i praw dziecka, w budzeniu powszechnej wrażliwości na jego zagrożenia, krzywdy i potrzeby. Hasło Towarzystwa "Wszystkie dzieci są nasze", spopularyzowane z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka (Święta Dziecka), którego było przez wiele lat głównym inicjatorem i organizatorem, już na trwałe zagościło w społecznej świadomości. Korzystają na tym dzieci. W ostatnim okresie rośnie liczba rzeczników praw dziecka TPD i dziecięcych spraw, często tych najtrudniejszych, przez nich załatwionych.

W ciągu minionych dziesięcioleci Towarzystwo m.in. organizowało i prowadziło:

1. domy dziecka dla dzieci osieroconych i zagrożonych sieroctwem społecznym (bezpośrednio po latach niewoli i dwóch wojnach światowych);
2. wakacyjny wypoczynek dla dzieci (półkolonie, kolonie, obozy, biwaki, małe formy wczasów w miejscu zamieszkania, dziecińce wiejskie dla "maluchów" w okresach pilnych prac polowych, ośrodki wycieczkowe dla dzieci ze wsi w atrakcyjnych pod względem turystycznym miastach);

3. dla małych dzieci: kuchnie mleczne, punkty opieki nad matką i dzieckiem na wsi, środowiskowe punkty opieki, żłobki, przedszkola społeczne;
4. placówki ważne dla zdrowia dzieci: prewentoria, sanatoria, punkty sanitarne na wsi, poradnie higieniczno-wychowawcze, Przychodnię Przeciwgruźliczą dla Dzieci i Młodzieży w Łodzi;
5. dla dzieci w wieku szkolnym: szkoły świeckie, "zielone klasy", bursy, internaty, świetlice dworcowe, domy wczasów dziecięcych;
6. placówki i formy działalności służące organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży np.: świetlice, samorządy dziecięco-młodzieżowe, środowiskowe ogniska wychowawcze (w tym socjoterapeutyczne i integracyjne) - ratujące dzieciom rodzinę naturalną, zapewniającą im powodzenie w nauce i w życiu; place zabaw, ogródki jordanowskie, wypożyczalnie sprzętu sportowego, turystycznego, biblioteki (w tym ruchome), amatorskie i profesjonalne teatry kukielkowe;
7. dożywianie dzieci, walkę o wprowadzenie posiłku dla wszystkich dzieci w placówkach edukacyjnych, pomoc materialną dzieciom z rodzin najuboższych, oświatę zdrowotną wśród dzieci, młodzieży oraz ich rodziców i wychowawców, zajęcia z zakresu kultury fizycznej, sportu i turystyki;
8. działalność służącą przeciwdziałaniu wypadkowości dzieci w ruchu drogowym;
9. działalność w zakresie podnoszenia poziomu kultury pedagogicznej rodziców i społeczeństwa.

Towarzystwo podejmowało się też nowatorskich form działalności. Można do nich m.in. zaliczyć:

Ogniska przedszkolne. Placówki te (organizowane głównie na wsi) wyrównywały braki w rozwoju i wychowaniu dzieci, przygotowywały je do szkoły, dawały im szansę powodzenia w nauce. Z czasem przejęła je Oświata. Stały się inspiracją dla systemowego przygotowywania wszystkich sześciolatków do szkoły;

Zainicjowanie i rozwijanie - w sposób profesjonalny i kompleksowy - rodzinnych form opieki i wychowania dla dzieci osieroconych: rodzin adopcyjnych, zastępczych (okresowych - na czas uregulowania sytuacji prawnej dziecka, spokrewnionych, obcych i terapeutycznych - dla dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych) oraz rodzinnych domów dziecka.

Stworzenie koncepcji i zorganizowanie, dla realizacji tego zadania, sieci specjalistycznych placówek: ośrodków adopcyjno-opiekuńczych TPD oraz Krajowego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego (m.in. dla wspierania działalności Ośrodków terenowych oraz organizacji adopcji zagranicznych dla dzieci, które nie mają szans na pozyskanie rodziny przybranej w kraju ze względu na stan swego zdrowia lub kalectwa) wraz z Bankiem Informacji o Dzieciach Zakwalifikowanych do Rodzin Przybranych. Aktualnie część Ośrodków adopcyjno-opiekuńczych TPD przejęły władze publiczne i je nadal prowadzą (wraz z Bankiem). Ośrodki są obecnie prowadzone także przez inne stowarzyszenia i instytucje. Z inicjatywy Towarzystwa (kół i Komitetu ZG TPD im. K. Jeżewskiego) zorganizowano w Polsce pierwsze "Wioski Dziecięce".

Wypracowanie koncepcji kolonii zdrowotnych (w tym także integracyjnych) dla dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Przez wiele lat Towarzystwo spełniało wiodącą rolę w ich organizacji i upowszechnianiu na terenie kraju. Aktualnie są już prowadzone przez wielu innych organizatorów.

Wypracowanie całościowej koncepcji opieki i wychowania dzieci w środowisku zamieszkania, która obejmuje: integrację poczynąń w zakresie zdrowia i wychowania dzieci od najwcześniejszego okresu ich życia poczynając (niemowlęcego), stworzenie dzieciom odpowiednich warunków dla edukacji i pożytecznego spędzania czasu wolnego, wspierania rodziny w spełnianiu jej funkcji opiekuńczo-wychowawczych, organizację życia społecznego dzieci, młodzieży i dorosłych sprzyjającą budowie w miejscu zamieszkania przyjaznego dzieciom społecznego środowiska wychowawczego, w którym funkcjonuje współodpowiedzialność mieszkańców za dzieci swej wsi, a w mieście swego podwórka lub osiedla.

Zapoczątkowanie społecznej samopomocowej działalności na rzecz dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Towarzystwo stworzyło dla rodziców tych dzieci warunki do twórczej, nieskrępowanej społecznej działalności. Początek tym społecznym ruchom TPD dali rodzice dzieci upośledzonych umysłowo (1963 r.). W oparciu o ich doświadczenia zaczęły rozwijać się ruchy społeczne rodziców posiadających dzieci przewlekle chore i o innych niepełno sprawnościach (m.in.: z cukrzycą, niepełnosprawne ruchowo, wymagające diety bezglutenowej, z chorobami nowotworowymi, wrodzonymi wadami serca, padaczką, z wrodzoną łamliwością kości, z rozszczepem wargi i podniebienia).

W wyniku swej działalności (rzeczniczej i bezpośredniej, pionierskiej, wielostronnej pracy z dzieckiem i ich rodzicami) te społeczne ruchy rodziców osiągnęły już wiele.

Przed wszystkim rodzice ci uwierzyli, że wspólnym wysiłkiem mogą rozwiązywać problemy swych dzieci. Ukazali władzom, profesjonalistom ze specjalistycznych placówek rzeczywistą skalę potrzeb i problemów ich dzieci i swych rodzin. W dużej mierze dzięki nim ich przewlekle chore i niepełnosprawne dzieci są coraz lepiej leczone i rehabilitowane, spotykają się z coraz powszechniejszym zrozumieniem, akceptacją, życzliwością i pomocą ze strony władz, społeczeństwa oraz sponsorów, są integrowane ze swymi sprawnymi, zdrowymi rówieśnikami, uczą się, uczestniczą w sporcie, kulturze i wypoczynku, mają takie same prawa jak dzieci sprawne oraz swoje miejsce w społeczeństwie.

Rodzice dla swych przewlekle chorych i niepełnosprawnych dzieci inicjowali, organizowali i prowadzili m.in.: szkoły życia, dzienne ośrodki rehabilitacyjne, ośrodki wczesnej interwencji, warsztaty terapii zajęciowej, kolonie zdrowotne, turnusy rehabilitacyjne (dla dzieci z rodzicami), olimpiady specjalne, oddziały przedszkolne (dla dzieci na diecie bezglutenowej).

Niektóre ruchy społeczne rodziców działające w TPD już się usamodzielniały i nadal ofiarnie i skutecznie służą swym podopiecznym dzieciom, podobnie jak te, które pozostały w Towarzystwie.

Dorobek najstarszej, centralnej placówki Towarzystwa - Ośrodka "Helenów", który w okresie międzywojennym wprowadził nowego ducha do zakładowego wychowania dzieci w Polsce - "pełną ciepłą rodzinną atmosferę", będącą mocnym fundamentem (do dziś) całego procesu edukacji i wychowania dzieci.

Po wojnie wypracował skuteczne metody pracy z dziećmi znerwicowanymi, sprawiającymi trudności wychowawcze a także dyslektycznymi i dysgraficznymi, które ze względu na stan zaburzeń oraz niekorzystne warunki rodzinne nie mogły być reedukowane w systemie otwartym. Jako pierwszy w kraju uruchomił pionierski dział wieloprofilowego usprawniania dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym, stał się placówką integracyjną.

Na terenie Ośrodka została zorganizowana pierwsza w kraju integracyjna kolonia zdrowotna, tu też odbył się pierwszy eksperymentalny turnus rehabilitacyjny dla rodziców z dziećmi upośledzonymi umysłowo. Aktualnie Ośrodek przekształcił się w nowoczesne Centrum Rehabilitacji Opieki i Edukacji TPD.

W ciągu 85 lat działalności Towarzystwo uratowało, objęło swym oddziaływaniem olbrzymią liczbę dzieci, przede wszystkim dzieci "gorszych szans". Wakacyjnym wypoczynkiem już miliony, pozostałymi formami setki i dziesiątki tysięcy dzieci.

Towarzystwo zawsze stało na stanowisku, że źródeł dziecięcych krzywd i niepowodzeń należy upatrywać przede wszystkim w niedomogach rodziny, że tylko dobra rodzina jest w stanie zapewnić dziecku właściwy rozwój fizyczny i psychiczny. W związku z tym Towarzystwo:

1. walczyło przez wiele lat o rozpoczęcie przygotowywania przyszłych rodziców już od dziecka poprzez wprowadzenie do szkół przedmiotu - "przygotowanie do życia w rodzinie";
2. w okresie międzywojennym w Poradni Higieniczno-Wychowawczej na Żoliborzu w Warszawie wprowadziło dla rodziców równocześnie doradztwo z zakresu zdrowia i wychowania dzieci od początku wieku niemowlęcego poczynając (bo "w tym okresie zakłada się fundament przyszłego rozwoju"); po wojnie, eksperymentalnie, na tych samych zasadach w niektórych placówkach publicznej służby zdrowia dla dzieci (w poradniach "D") uruchomiło dla rodziców doradztwo pedagogiczne;
3. wypracowało koncepcję i wprowadziło w życie społeczną opiekę indywidualną nad dziećmi z rodzin niewydolnych pod względem opiekuńczym i wychowawczym (zaprzyjaźniony z rodziną opiekun indywidualny TPD pomaga jej rozwiązywać problemy bytowe, zdrowotne, wychowawcze i inne);
4. zainicjowało organizację "wczasów rodzinnych z pedagogiem", z których korzystały rodziny mające problemy wychowawcze ze swoimi dziećmi;
5. stworzyło koncepcję poradni społeczno-wychowawczych i w wielu miastach na terenie kraju zorganizowało je; placówki te pomagały rodzicom, nauczycielom w ustalaniu przyczyn występowania u dzieci trudności wychowawczych i niepowodzeń w nauce oraz sposobów zapobiegania im; prowadziły z dzieckiem zajęcia wyrównawcze, reedukacyjne i resocjalizacyjne; wspierały rodzinę w jej pracy z dzieckiem; wypracowywały i upowszechniły techniki reedukacyjne dla dzieci dyslektycznych i dysgraficznych; poradnie zostały przejęte przez władze państwowe i aktualnie są - w zmodyfikowanej formie - prowadzone w ramach publicznego systemu opieki i wychowania;
6. wystosowało, na swym XIV Krajowym Zjeździe w 2003 r., "List otwarty do wszystkich zainteresowanych sprawami dzieci, rodziny i życia społecznego", w którym m.in. upominało się o wprowadzenie powszechnych, profesjonalnych form systematycznej edukacji przyszłych i aktualnych rodziców także przez media - publiczne i niepubliczne.

Towarzystwo już od dawna nie prowadzi np. domów dziecka, prewentoriów, profesjonalnych teatrów kukielkowych. Robią to inni. Natomiast kontynuuje i doskonali tą działalność, która wychodzi naprzeciw aktualnie najważniejszym potrzebom dzieci i ich rodzin oraz dostosowana jest do jego obecnych możliwości np. prowadzi środowiskowe świetlice i ogniska wychowawcze, warsztaty terapii zajęciowej dla dzieci niepełnosprawnych, poradnictwo wychowawcze dla rodziców, organizuje dla dzieci wakacyjny wypoczynek,

dożywianie, udziela rodzinom biednym pomocy rzeczowej. Poza tym nastawione jest, zgodnie ze swą wieloletnią tradycją, na wypracowywanie i upowszechnianie nowatorskich form działalności na rzecz dzieci.

Towarzystwo stworzyło na terenie kraju rozbudowaną strukturę organizacyjną. Aktualnie w 3 tys. kół zrzesza 150 tys. członków. Ma swoje oddziały na szczeblach gminnych, miejskich, powiatowych i wojewódzkich. Ogniwa Towarzystwa są ośrodkami inicjatyw społecznych służących dzieciom, a równocześnie swą samorządną i samopomocową działalnością wnoszą twórczy wkład w budowę społeczeństwa obywatelskiego, demokratycznego w naszym kraju.

Uchwalone na XIV Zjeździe TPD dokumenty - statut oraz program działalności na nową kadencję - dostosowały Towarzystwo do ustrojowych przemian w kraju, wymogów i możliwości jakie wynikają z ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, a także z wejścia Polski do Unii Europejskiej.

Można mieć nadzieję, że Towarzystwo zahartowane w dotychczasowej, wieloletniej działalności, dzięki zdobytemu doświadczeniu, zaangażowaniu swych członków, działaczy i sponsorów, rozwojowi prawidłowej współpracy z władzami publicznymi oraz innymi stowarzyszeniami i instytucjami (w tym mediami) będzie nadal mądrze, po nowatorsku i skutecznie służyć dzieciom, a przede wszystkim dzieciom "gorszych szans".

Opracował: Bohdan Tracewski